

Christian 4.

Christian 4. er en af danmarkshistoriens mest berømte konger. Han er den konge der har siddet længst på tronen i Danmark, og vi kan endnu i dag besøge mange af hans byggerier.

Christian 4.s familie

Christian 4. blev født på Frederiksborg Slot i 1577. Han var konge i 60 år fra 1588-1648. Han var den ældste søn af kong Frederik 2. og dronning Sophie. Da hans far døde var han 11 år. Indtil han blev kronet som 19-årig i 1596 blev landet styret af en formynderregering.

Christian 4. blev i 1597 gift med Anna Cathrine af Brandenburg. Hun døde som 37-årig i 1612 efter at have født tre levedygtige sønner. Kongen forelskede sig derefter i den danske adelsdame Kirsten Munk, som han giftede sig med til venstre hånd i 1615. Til kongens sorg vendte Kirsten ham ryggen i 1628, og i 1630 forlod hun hoffet. Christian 4. indledte dog i 1629 et forhold til den borgerlige Vibeke Kruse, med hvem han fik to børn. Kongen fik i alt mere end 20 børn.

Kongen i Krig

Christian 4. havde som ung konge store planer. Han ville gøre Danmark/Norge til den ledende stat i Norden. Derfor blev Sverige hans fjende. Han forsøgte at erobre Sverige (Kalmarkrigen 1611-13), men det mislykkedes, selvom Danmark vandt flere slag.

Da der senere var krig i Europa (Trediveårskrigen, 1618-48) blev Christian 4. nervøs for, at Sverige skulle blive det førende land ved at blande sig i krigen. Han besluttede derfor selv at gå ind i krigen for at bremse Sveriges fremgang. Det endte med dansk nederlag (Kejserkrigen 1625-29).

Sveriges deltagelse i den europæiske krig førte til endnu en dansk-svensk krig (Torstenssonsfejden 1643-45). Danmark tabte endnu engang og måtte afstå landområder til Sverige. Efter disse krige blev



Kirsten Munk og fire af hendes og Christian 4.s børn. Malet af Erik Ludvig Heningen ca. 1900

Sverige den ledende stat i Norden. Trediveårskrigen blev formelt afsluttet med indgåelsen af Den Westfalske Fred.

Da Christian 4. blev konge, var landet i fremgang. Statskassen var fuld. Men krige koster penge, blandt andet fordi de lejede hære var dyre. Kongen blev med tiden nødt til at udskrive skatter, låne penge og forhøje Øresundstolden. Udenlandske handelsnationer var utilfredse med forhøjelsen af tolden, og den danske adel fandt hans krigspolitik uforsigtig.

Christian 4. forsøgte også at udvikle landets handel og industri, blandt andet ved at oprette handelskompagnier. Men denne udvikling krævede kapital, og blev bremset af udgifter til krigen. Ved slutningen af sin regeringstid, var Christian 4.s ønske om et styrket Danmark/Norge ikke blevet opfyldt.

Christian 4. og kunsten

Den stil, der var moderne på Christian 4.s tid, kaldes renæssance. Ordet er fransk og betyder genfødsel – det man ville genføde (bringe tilbage) var det gamle Roms kunst og menneskeopfattelse. Renæssancen begyndte i Italien i 1400-tallet, og nåede til Danmark i 1500-tallet.



Christian 4. Malet af Karl Van Mander 1643

Det udtryk, som renæssancen fik i Danmark, kom fra Nederlandene (Holland). Christian 4. var en ivrig bygherre og opførte et væld af bygningsværker, der stadig eksisterer.

Kendt er blandt andet Rundetårn, Nyboder og Børsen, men især prestigeslottet Frederiksborg stod kongens hjerte nært. Byggerierne var dyre, men Christian 4. var i kraft af Øresundstolden periodevis en velhavende konge og var i første halvdel af sin regeringstid en af Nordeuropas rigeste fyrster.

Frederiksborg Slot

Få år efter sin kroning, påbegyndte Christian 4. byggeriet af sit nye slot, Frederiksborg. Kongen havde brug for en stor, præsentabel bolig, hvor der var plads til hof og embedsmænd. Det gamle Københavns Slot var trangt og overfyldt, og Kronborg blev primært brugt som fæstning.

Kongen valgte at bygge ved Frederiksborg, hvor han var født og havde tilbragt en del af sin barndom. Flere af bygningerne fra Frederik 2.s tid blev revet ned, og fra omkring 1600-1620 blev Christian 4.s nye slotsanlæg opført.

Da Christian 4.s Frederiksborg var færdigt, var det Nordens største renæssanceslot. Slottet skulle vise Christians 4.s magt og rigdom. Derfor er det udsmykket med enestående kunsthåndværk, inde såvel som ude.



Frederiksborg Slot ca. 1690



Christian 4. Malet af Pieter Izacs ca. 1611-1615

Portrætter af kongen

Christian 4. var også meget interesseret i malerkunst. De nederlandske kunstnere var blandt andet dygtige portrætmalere. Portrætmaleriet begyndte med renæssancen. Tidligere havde man malet billeder med religiøse emner (f.eks. fremstillinger af Jesus, hvilket man fortsatte med), men med renæssancen kom interessen for at gengive det enkelte menneske så virkelighedstro og karakterfuldt som muligt.

Christian 4. lod sig male gennem hele sit liv. De mange portrætter viser, hvordan hans udseende ændrede sig med tiden. Som ung prins ses han med kort hår. Senere får han skæg, pandehår og en lang fletning ved venstre øre. Portrætterne viser også, hvordan klædedragten (tøj) ændres. I de unge år ses han ofte iført renæssancedragten med den typiske pibekrave. Fra 1630'erne ses han med store, fladt nedhængende kraver.



Christian 4. Malet af Karel van Mander d.y. ca. 1645

Portrætterne havde flere anvendelsesmuligheder. De var til privat brug, gaver til børnene og udsmykning af slottene. Nogle blev foræret bort som gaver til andre fyrster. Det portrættet skulle bruges til er afgørende for, hvad billedet fortæller om kongen som menneske. Nogle billeder viser ham som privatperson, mens andre viser ham som en magtfuldt fyrste, omgivet af tegn på kongeværdigheden.

Christian 4.s eftermæle

Udover de mange samtidige portrætter af Christian 4. findes kongen også i en række såkaldte historiemalerier. Historiemalerier er ofte malet mange år efter den begivenhed de viser. Især i 1800-tallet blev der malet mange historiemalerier af begivenheder fra Christian 4.s liv.

På Wilhelm Marstrands historiemaleri, ser vi Christian 4. midt i Slaget ved Kolberger Heide (1644), ombord på skibet Trefoldigheden. Kongen er blevet såret af en svensk granatsplint, men han rejser sig og opildner mandskabet til at fortsætte kampen.

Marstrands billede er malet over 200 år efter søslaget, og viser hvordan man i 1800-tallet har forestillet sig begivenheden. Sammen med andre historiemalerier, samtidige portrætter, fortællinger, sange, bygninger, breve og meget andet, indgår det i fortællingen om Christian 4.



Christian 4. ombord på "Trefoldigheden". Malet Nicoali Wilhelm Marstrand, 1865